

ลักษณะเด่นและบทบาททางสังคมของวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลาม ในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์

วาริต เจริญราษฎร์¹

(Received: September 3, 2020; Revised: February 17, 2021; Accepted: March 19, 2021)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อวิเคราะห์ลักษณะเด่นด้านเนื้อหา ลักษณะเด่นด้านกลวิธีการสอน และเพื่อวิเคราะห์บทบาททางสังคมของวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ข้อมูลในการวิจัย ได้แก่ วรรณกรรมคำสอนประเภทบทความคำสอนที่เป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว เก็บรวบรวมจากการสารรายเดือน “วารสารมุสลิม กทม. นิวส์” ตั้งแต่ฉบับแรก (ฉบับประจำเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2557) จนถึงฉบับปัจจุบัน (ฉบับประจำเดือนเมษายน พ.ศ. 2563) จำนวน 52 ฉบับ รวมข้อมูลวรรณกรรมคำสอนทั้งสิ้น 205 เรื่อง จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผลการวิจัยด้านลักษณะเด่นของเนื้อหาพบว่า ตัวบทคำสอนมีเนื้อหามุ่งสั่งสอนทั้งบุคคลทั่วไป และสอนเฉพาะกลุ่มบุคคล ลักษณะเด่นด้านเนื้อหาที่มุ่งสอนบุคคลทั่วไป ได้แก่ คำสอนเรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ การใช้วิจารณญาณในการรับสาร ความสมานฉันท์ การใช้ไหวพริบ สติปัญญา แก้ไขปัญหา การบริจาค ความกตัญญูต่อบิดามารดา การไม่ซื้อสิทธิ์ขายเสียง ความมุ่งมั่น การไม่ละเมิดผู้อื่น มารยาทในการติดต่อกิจธุระ และการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ ลักษณะเด่นด้านเนื้อหาที่มุ่งสอนเฉพาะกลุ่มบุคคล ได้แก่ คำสอนเรื่องหลักศรัทธา 6 ประการ หลักปฏิบัติ 5 ประการ การเชิญชวนผู้อื่นเข้าสู่ศาสนาอิสลาม (ตะวะฮ์) อุดมคติอิสลาม นิติศาสตร์อิสลาม (ฟิกฮ์) การประกันภัยอิสลาม (ตะกาฟูล) การเชือดสัตว์พลี (กุรบาน) การพัฒนาคุณภาพชีวิต การมีจิตสาธารณะ การพัฒนาภูมิทัศน์ การจัดการที่ดินวะกัฟ การปรับตัวในสังคมใหม่ และการอธิบายทำความเข้าใจกับสังคมเดิม ลักษณะเด่นด้านกลวิธีการสอน พบว่าผู้เขียนใช้กลวิธีการสอนที่หลากหลายและน่าสนใจ ได้แก่ สอนโดยการอ้างอิงจากหลักกวีนิพนธ์กฎหมายอิสลาม และประวัติศาสตร์อิสลาม การใช้ชีวประวัติ การขยายความจากเอกสารราชการ การแสดงผลของการกระทำ การใช้ภาพพจน์ การใช้ข่าวหรือเหตุการณ์ การใช้เรื่องตลก และการใช้ภาพหรือแผนภูมิประกอบ บทบาททางสังคม พบว่าวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลาม ในฐานะข้อมูลทางคติชนวิทยามีบทบาททางสังคม ได้แก่ บทบาทการส่งเสริมจริยธรรม การให้ความรู้ การยืนยันความสำคัญของพิธีกรรมทางศาสนาอิสลาม การเผยแผ่ศาสนาอิสลาม การแจ้งข้อมูลข่าวสาร การบันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ การสร้างความบันเทิง การตอบโต้วาทกรรมในสังคม และการเสริมสร้างสุขภาพอนามัยที่ดี ซึ่งทั้งหมดมีอิทธิพลต่อผู้คนในสังคมทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับชาติ นอกจากนี้บทบาททางสังคมบางประการยังสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของชาวไทยมุสลิม ทำให้เห็นว่าชาวมุสลิมพยายามจะธำรงอัตลักษณ์ของตนไว้ ในขณะเดียวกันก็มีความมุ่งมั่นในการยกระดับจิตใจของผู้คน สร้างสรรค์สังคมให้สมบูรณ์แบบตามแนวทางของศาสนาอิสลามด้วย

คำสำคัญ: ลักษณะเด่น บทบาททางสังคม วรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลาม

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. อีเมล: yusof_lee@hotmail.com

The Distinct Features and Social Roles of Islam Didactic Literature as Expressed in Muslim Bangkok Journal News

Warid Charoenrad²

Abstract

This study analyze 1) distinctive features in content, teaching strategies, and 2) social roles of Islam didactic literature, as expressed in Muslim Bangkok Journal News. The research data consisted of didactic literature in the form of printed didactic proses collected from 52 issues of Muslim Bangkok Journal, a monthly journal, from the first (July 2014) to the last issue (April 2020). Each issue contained four didactic pieces of literature (except issue 44, which contained only one didactic prose). Therefore, 205 didactic pieces of literature were analyzed according to the study's purposes. For the distinct features of the content, the results revealed that the didactic proses aimed to educate people in both general and in a particular group. The content of didactic proses that aimed to educate people in general was consistent with Bangkok's current social and cultural contexts. The content provided many vital guidelines for solving problems, such as the doctrine about loyalty towards the Monarch institution, critical reception of information, harmony, aptitude and wisdom in solving problems, donation, gratitude to parents, vote-buying and selling, determination, violation of the rights of others, etiquette for business contact, and eliminating the root cause for problem-solving. For the didactic proses that aimed to educate people in a particular group, Islam influenced the content. The content was classified accordingly with the characteristics of the religion, such as the doctrine about the six articles of faith, five principles of practices, inviting people to Islam (Dawah), business ethics in Islam, Islamic jurisprudence (Fiqh), Islamic insurance (Takaful), the act of sacrificing a livestock animal (Qurban), improvement of the quality of life, possession of the public mind, landscape development, and Waqf properties' management; adjustment to a new society and explanation to the old society for better mutual understanding. For the distinct features of the teaching strategies, it was found that writers used many interesting strategies, such as referencing Islamic jurisprudence analysis, referencing Islamic history, teaching biography, providing further explanation of the meaning of the official documents, showing the results of action, using stylistic devices, referencing news or essential events, telling funny stories, and using pictures or charts. Moreover, the finding showed that the Islam didactic literature, as expressed in Muslim Bangkok Journal News, as informational folklore, served many roles to the society, such as supporting ethics, educating, confirming the importance of Islamic ceremonies, propagating Islam, informing information, recording history, creating entertainment, responding to social discourses, and promoting good health. These roles influenced people in society, both individually and nationally. Additionally, some social roles

² Asst. Prof., Thai Languages Department, Faculty of Humanities and Social Sciences, Dhonburi Rajabhat University.
e-mail yusof_lee@hotmail.com

reflected Thai-Muslim identity, which showed Muslims' attempts to maintain the identity, elevate people's minds, and create a perfect society according to the guidelines of Islam.

Keywords: distinctive features, social role, Muslim didactic literature

บทนำ

สังคมไทยมีภูมิหลังและบริบทแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาทางภาษาสืบมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ภาษาไทยนอกจากจะเป็นเครื่องมือในการสื่อสารและถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ แล้ว ยังเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดพฤติกรรม ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และอัตลักษณ์ของคนในสังคมไทย การสั่งสอนเป็นภูมิปัญญาทางภาษาไทยอย่างหนึ่งที่สะท้อนบทบาทในการกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคมไทย ดังที่ Laosunthon (1997, p. 1) กล่าวว่า การสั่งสอนเป็นการใช้ภาษาในการบังคับให้สมาชิกในสังคมปฏิบัติตามระเบียบของสังคม เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่น การสั่งสอนในระยะแรกเป็นการสั่งสอนด้วยวาจาภายในครอบครัว เมื่อเวลาผ่านไปคำสอนเหล่านี้ได้พัฒนาและแพร่กระจายจนแพร่หลายในสังคม เกิดการจดจำ บันทึก และมีการใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์ร่วมด้วย จนกลายเป็นวรรณกรรมคำสอนในที่สุด

วรรณกรรมคำสอนของไทยเป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมที่เก่าแก่ของชาติ และเป็นรากฐานสำคัญของจารีตต่างๆ ในสังคมไทย ในอดีตวรรณกรรมคำสอนมีอิทธิพลสูงมาก เห็นได้จากบทบาทในการอบรมสั่งสอนพระมหากษัตริย์ ซึ่งถือเป็นสถาบันสูงสุดในสังคมไทย เช่น ราโชวาทชาดก ฉันทอักษฎาพานร ทศรสอนพระราม นอกจากนี้ยังมีวรรณกรรมคำสอนสำหรับบุรุษ เช่น สุภาจิตพระร่วง โคลงโลกนิติ สวัสดิรักษา คำกลอน วรรณกรรมคำสอนสำหรับสตรี เช่น กฤษณาสอนน้องคำฉันท์ พิเภกสอนเบญจกาย สุภาจิตสอนหญิง ตลอดจนวรรณกรรมคำสอนสำหรับเด็ก เช่น เพลงยาวถวายโอวาท สุภาจิตสอนเด็ก ทุกตะสอนบุตร ผู้วิจัยพบว่าวรรณกรรมคำสอนเหล่านี้มีลักษณะเด่นคือเนื้อหาคำสอนจะเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทั้งยังได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมบาลี สันสกฤตด้วย เช่น

“อัษฎางคความร วรเทพดาแสดง
น่านินิตมาแจ้ง จำเริญสวัสดิด้วยดี”

(Khana song wat phrachetuphon, 2001, p. 388)

ข้อความข้างต้นเป็นตอนท้ายของวรรณกรรมคำสอนเรื่องฉันทอักษฎาพานร ได้ระบุที่มาของคำสอนในเรื่องว่ามาจากการรณกรรมนี้ติ ซึ่งเป็นวรรณกรรมบาลี สันสกฤต ที่นำเสนอแนวคิดหรือคติคำสอน นอกจากนี้เนื้อเรื่องยังกล่าวถึง การสอนเรื่องการละเว้นบาป แนะนำการวิเสชา การบำเพ็ญทานบารมี การรู้เท่าทันสังขาร ซึ่งล้วนเป็นคำสอนในพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น วรรณกรรมคำสอนจำนวนมากยังหยิบยืมเนื้อความจากการรณกรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้เปรียบเทียบหรือนำเสนอหลักคำสอน ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากสังคมไทยได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนามาเป็นเวลานาน ผู้คนส่วนใหญ่มีความเลื่อมใสและศรัทธาในพระพุทธศาสนา ดังที่ Suwanrit et al. (2006, p. 54) กล่าวว่า สังคมไทยเป็นสังคมพุทธ คนไทยมีความเชื่อมั่นและยึดถือหลักธรรมในศาสนาพุทธ เช่น การทำบุญ กุศล การมีความเชื่อเรื่องกรรม การเวียนว่ายตายเกิด ความเชื่อและแนวคิดทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นแนวทางการสั่งสอนในสังคมไทย และมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมคำสอนจนมีลักษณะเด่นด้านเนื้อหาดังกล่าว

ปัจจุบันสังคมไทยมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากขึ้น พฤติกรรมของผู้คนเป็นไปตามเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ความเจริญด้านการคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้สังคมไทยมีลักษณะเป็น “สังคมพหุลักษณะ” (plural societies) กล่าวคือ สังคมไทยปัจจุบันมีประชากรต่างวัฒนธรรม (culturally heterogeneous) อาศัยอยู่ร่วมกัน ประชากรเหล่านี้อยู่ร่วมกันเป็นสังคมพหุลักษณะที่มีระบบการเมืองและเศรษฐกิจรวมกันเป็นหนึ่งเดียวภายใต้รัฐบาลไทย ทว่าแตกต่างกันในเรื่องอื่นๆ (Phawakhrapahan, 2015, p.

60) ลักษณะทางสังคมเช่นนี้ทำให้กลุ่มคนแต่ละวัฒนธรรมพยายามแยกตัวออกจากกันเชิงสัญลักษณ์อย่างเป็นทางการ (secessionism) รวมถึงการอบรม สั่งสอน ตักเตือน และปลูกฝังค่านิยมบางประการ น่าสนใจว่า บทบาทของวรรณกรรมคำสอนไทยยังคงดำรงอยู่อย่างเข้มแข็งหรือไม่ และสามารถใช้อำนาจพฤติกรรมของคนในสังคมไทยโดยรวม ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเป็นสังคมพหุลักษณะได้อย่างไร

ผู้วิจัยพบว่าชุมชนของชาวมุสลิมในกรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนทางศาสนาหนึ่งที่มุ่งสร้างอัตลักษณ์ของตนเองให้เด่นชัดในสังคมพหุลักษณะ เป็นไปตามแนวคิดของ Geertz (1963) และยังสอดคล้องกับมุมมองของนักวิชาการมุสลิมในกรุงเทพมหานคร เช่น Chitmuad (1992, pp. 16-17) ที่กล่าวว่า อิสลามมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับชีวิตประจำวันของผู้คน จึงทำให้ชุมชนชาวมุสลิมมีอัตลักษณ์ที่เด่นชัด กล่าวคืออิสลามเป็นวัฒนธรรมหรือวิถีแห่งการดำเนินชีวิตที่ได้วางรูปแบบแห่งพฤติกรรมของมุสลิมไว้ตั้งแต่เกิดจนตายตั้งแต่ต้นจนจบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอนหรือควบคุมความประพฤติของชาวมุสลิมด้วยกัน เนื่องจากศาสนาอิสลามเน้นเรื่องการสั่งสอน ทำให้ชุมชนมุสลิมมีลักษณะเด่นในการอบรมสั่งสอนซึ่งกันและกัน จุดมุ่งหมายสูงสุดในวิถีชีวิตมุสลิมทุกคนนั่นก็คือการมุ่งสู่ความเป็นบ่าวที่ดีของอัลลอฮ์ ผู้วิจัยจึงสนใจว่าวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามซึ่งเป็นแหล่งรวมคำสอนในการปฏิบัติตนตามข้อบัญญัติในศาสนาอิสลาม ตลอดจนเป็นวรรณกรรมที่กล่าวถึงวิถีทางการปฏิบัติตนในบริบทต่างๆ ตามวัฒนธรรมอิสลาม จะมีลักษณะเด่นที่แตกต่างจากวรรณกรรมคำสอนอื่นๆ และมีบทบาททางสังคมอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพมหานครที่มีความซับซ้อนและความหลากหลายทางสังคมดังกล่าวข้างต้น

จากการศึกษาพบว่าสังคมมุสลิมในกรุงเทพมหานครมีกระบวนการสั่งสอนโดยใช้วรรณกรรมคำสอน ซึ่งมีลักษณะเป็นวรรณกรรมร่วมสมัย ได้แก่ “วารสารมุสลิม กทม. นิวส์” เป็นวารสารรายเดือน เรียบเรียงและจัดพิมพ์เผยแพร่โดยสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำกรุงเทพมหานคร ในวารสาร 1 ฉบับ จะมีบทความคำสอนทางศาสนาอิสลาม 4 บทความ เริ่มเผยแพร่ครั้งแรกในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2557 วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้แง่คิดเชิงการสอนตามแนวทางของศาสนาอิสลาม ทั้งสอนชาวมุสลิมด้วยกัน และชาวกรุงเทพมหานครที่นับถือศาสนาอื่นๆ ด้วย โดยการสอนจะเน้นการยกระดับคุณภาพชีวิตและจิตใจ และเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกัน ในสังคมปัจจุบัน ผู้วิจัยยังพบว่าวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ มีลักษณะเด่นและบทบาทสำคัญที่น่าสนใจ เช่น ลักษณะเด่นด้านเนื้อหา ลักษณะเด่นด้านกลวิธีการสอน

ตลอดจนมีบทบาททางสังคมในลักษณะต่างๆ ที่น่าสนใจ บทบาทของวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ไม่เพียงแต่ควบคุมความประพฤติของผู้คนในสังคมเท่านั้น ยังมีบทบาทสำคัญด้านอื่นๆ ที่สัมพันธ์กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบัน เช่น

“เมื่อผู้ศรัทธามาเยี่ยมชมมัสยิด เห็นภูมิทัศน์ที่สะอาดสะอ้านก็จะเกิดความประทับใจนำไปปฏิบัติที่บ้านและชุมชนของตน ทุกพื้นที่ของมุสลิมก็จะเป็นพื้นที่สะอาดในที่สุด ทำให้คนทั่วไปประจักษ์ว่าแท้จริงแล้วชาวมุสลิมรักความสะอาด ไม่เป็นไปตามที่เคยได้ยินหรือได้ฟังมาตามแหล่งข่าวเท็จ ที่ระบุว่ามุสลิมสกปรก ไม่รักษาความสะอาด ซึ่งไม่เป็นความจริงเลย ผู้ดูแลมัสยิดจึงต้องทำให้ประจักษ์ว่าความสะอาดเป็นส่วนหนึ่งของอิสลามได้อย่างไร โดยเริ่มต้นที่มัสยิดก่อน ”

(Samnakngan khana kammakan Itsalam pracham Krung Thep Maha Nakhon, 2014, p. 20)

ข้อความคำสอนข้างต้นแสดงถึงบทบาทการตอบโต้ว่าทหกรรมชาวมุสลิมไม่รักษาความสะอาด โดยให้ผู้แลมัสยิดรักษาความสะอาดของมัสยิดเพื่อเป็นต้นแบบให้มุสลิมตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาความสะอาด และนำกลับไปพัฒนาบ้านและชุมชน ตัวบทนอกจากจะมุ่งสอนเรื่องการพัฒนาภูมิทัศน์ของมัสยิดให้สะอาดแล้วยังสะท้อนให้เห็นการตอบโต้ว่าทหกรรมด้วย ดังข้อความที่ผู้เขียนกล่าวว่า “...ทำให้คนทั่วไปประจักษ์ว่าแท้จริงแล้วชาวมุสลิมรักษาความสะอาด ไม่เป็นไปตามที่เคยได้ยินหรือได้ฟังมาตามแหล่งข่าวเท็จ ที่ระบุว่ามุสลิมสกปรกไม่รักษาความสะอาด ซึ่งไม่เป็นความจริงเลย” การตอบโต้นี้ผู้เขียนโน้มน้าวให้ผู้อ่านปฏิบัติตามคำสอน เพื่อให้บุคคลทั่วไปเห็นว่าชาวมุสลิมรักษาความสะอาด ทำให้เข้าใจและมีเจตคติที่ดีต่อชาวมุสลิมมากขึ้น

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่ยังไม่มีศึกษาวรรณกรรมคำสอนร่วมสมัยของศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งวรรณกรรมที่ประกอบสร้างในบริบททางสังคมพหุลักษณะอย่างกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยสังเกตว่าคำสอนที่ปรากฏในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ มีเนื้อหาที่สอนเรื่องการค้าเนินชีวิตให้เหมาะสมในช่วงที่เผชิญกับปัญหาหรือวิกฤติต่างๆ ในสังคม เช่น ปัญหาการเผยแพร่ข่าวเท็จเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม ปัญหาความขัดแย้งทางวัฒนธรรมในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้สื่อสังคมออนไลน์กล่าวโจมตีชาวมุสลิม การเรียกร้องให้ชาวมุสลิมลดเสียงอะซานในช่วงเช้าและกลางคืน เป็นต้น ดังนั้นการศึกษาบริบททางสังคมของคำสอนจะทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมคำสอนกับสังคม วัฒนธรรมได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยจึงสนใจวิเคราะห์ลักษณะเด่นควบคู่กับบทบาททางสังคมของวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลาม ในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ผลการวิจัยจะทำให้เข้าใจภูมิปัญญาทางภาษาไทย และคำสอนที่ลึกซึ้งของศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของชาวมุสลิม และของสังคมไทย สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษา บรรทัดฐานทางสังคม ความเชื่อ ศาสนา ค่านิยม และอัตลักษณ์ของชาวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร อันเป็นสิ่งสำคัญในการเสริมสร้างความสันติในสังคมไทย ตามพระบรมราโชบายคุณลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ 4 ประการ ในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร และเป็นการนำเสนอคำตอบสำคัญในการทำความเข้าใจการสร้างสรรคเชิงอุดมการณ์ (ideological construct) ของชาวไทยมุสลิมผ่านวรรณกรรมคำสอนร่วมสมัย เพื่อเติมเต็มองค์ความรู้ในแวดวงวิชาการและสังคมโดยรวม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะเด่นด้านเนื้อหา และด้านกลวิธีการสอนของวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์
2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทของวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ที่มีต่อสังคม

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีขั้นตอนวิธีการทำวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ วรรณกรรมคำสอนประเภทบทความคำสอนที่เป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว เก็บรวบรวมจากวารสารรายเดือน “วารสารมุสลิม กทม. นิวส์” ตั้งแต่ฉบับแรก (ฉบับประจำเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2557) จนถึงฉบับปัจจุบัน (ฉบับประจำเดือนเมษายน พ.ศ. 2563) จำนวน 52 ฉบับ แต่ละฉบับมีวรรณกรรมคำสอน 4 เรื่อง (ยกเว้นฉบับที่ 44 เป็นฉบับเฉพาะกิจ มีวรรณกรรมคำสอน 1 เรื่อง) รวมข้อมูลวรรณกรรมคำสอนทั้งสิ้น 205 เรื่อง

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์วรรณกรรมคำสอนของไทย เพื่อเป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.2 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลวรรณกรรมคำสอนในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ โดยขอความอนุเคราะห์ต้นฉบับจากสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำกรุงเทพมหานคร ได้วรรณกรรมคำสอนทั้งสิ้น 205 เรื่อง

2.3 ผู้วิจัยตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูล และจัดเก็บข้อมูลเรียงตามลำดับเดือน ปี เพื่อสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3. การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนแล้วผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่ วิเคราะห์ลักษณะเด่นด้านเนื้อหา และลักษณะเด่นด้านกลวิธีการสอน ของวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ วิเคราะห์บทบาททางสังคมของวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ผู้วิจัย เรียบเรียงผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ประกอบตัวอย่างและรูปภาพ จากนั้นผู้วิจัยสรุป อภิปรายผลการวิจัยเสนอแนะแนวทางนำผลการวิจัยไปใช้ และแนวทางการวิจัยเพื่อต่อยอดองค์ความรู้ในครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนำเสนอตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ ลักษณะเด่นของวรรณกรรมคำสอน จำแนกเป็นลักษณะเด่นด้านเนื้อหา และลักษณะเด่นด้านกลวิธีการสอน และบทบาททางสังคมของวรรณกรรม คำสอน แต่ละประเด็นจะวิเคราะห์ตามแนวทางจากการทบทวนเอกสาร งานวิจัย แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ลักษณะเด่นของวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์

วรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ มีลักษณะเด่นทั้งด้านเนื้อหาและด้านกลวิธีการสอน สรุปได้ดังนี้

1.1 ลักษณะเด่นด้านเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่าตัวบทคำสอนมีเนื้อหามุ่งสั่งสอนทั้งบุคคลทั่วไป และสอนเฉพาะกลุ่มบุคคล ดังนี้

1.1.1 ลักษณะเด่นด้านเนื้อหาที่มุ่งสอนบุคคลทั่วไป

ลักษณะเด่นด้านเนื้อหาที่มุ่งสอนบุคคลทั่วไป เป็นคำสอนที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมวัฒนธรรม ในกรุงเทพมหานครปัจจุบัน ซึ่งเป็นขอบเขตด้านพื้นที่ที่ผู้เขียนต้องการเผยแพร่คำสอน เนื้อหาคำสอนมีความทันสมัย เห็นภาพชัดเจน ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ง่าย และเป็นแนวทางสำคัญในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้แก่ คำสอนเรื่องความรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ คำสอนเรื่องการใช้วิจารณญาณในการรับสาร คำสอนเรื่องความสมานฉันท์ คำสอนเรื่องการใช้ไหวพริบ สติปัญญา แก้ไขปัญหา คำสอนเรื่องการบริหารจัดการ คำสอนเรื่องความกตัญญูต่อบิดามารดา คำสอนเรื่องการไม่ซื้อสิทธิ์ขายเสียง คำสอนเรื่องความมุ่งมั่น คำสอนเรื่องการไม่ละเมิดผู้อื่น คำสอนเรื่องมารยาทในการติดต่อกิจธุระ และคำสอนเรื่องการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ คำสอนที่พบมากที่สุด ได้แก่ สอนเรื่องความรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังตัวอย่างคำสอนต่อไปนี้

“ผลจากการทรงงานด้านการพัฒนาด้วยพระวิริยะอุตสาหะ ตลอดเวลาแห่งการครองราชย์มามากกว่า 70 ปี พระมหากษัตริย์องค์ที่ทรงงานเพื่อพสกนิกรชาวไทยทุกหมู่เหล่า ทุกศาสนา ทำให้พระบารมีของพระองค์ได้ปกเกล้าปกกระหม่อมทุกอณูของแผ่นดิน ขอให้ปวงพสกนิกรแห่งสยามประเทศร่วมน้อมเกล้าฯ ถวายความจงรักภักดีรำลึกในพระมหากษัตริย์องค์อันหาที่สุกมิได้ เพื่อน้อมนำพระราชดำรัส พระบรมราโชวาท และเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาท ตลอดจนทำหน้าที่แห่งตนให้ดีที่สุด”

(Samnakngan khana kammakan Itsalam pracham Krung Thep Maha Nakhon, 2014, p. 3)

ตัวอย่างคำสอนข้างต้นมีเนื้อหาที่มุ่งสอนบุคคลทั่วไปในเรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ตัวอย่างคำสอนกล่าวถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ พระราชกรณียกิจที่สำคัญของพระมหากษัตริย์ไทย เหตุการณ์สำคัญ รัฐพิธี และพระราชประวัติของพระมหากษัตริย์ไทย เพื่อแสดงให้เห็นความสำคัญ พระจริยวัตร พระเกียรติยศ ตลอดจนพระเมตตาของพระมหากษัตริย์ที่ทรงมีต่อพสกนิกรชาวไทย เพื่อสอนและน้อมนำให้อ่านมีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

คำสอนเรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ สะท้อนถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ในสังคมไทย แสดงถึงบทบาทและพระมหากษัตริย์องค์ของพระมหากษัตริย์ที่ประทานแก่ประชาชน ตลอดจนความผูกพันระหว่างประชาชนชาวไทยกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากประเทศไทยมีพระมหากษัตริย์ปกครองมาโดยตลอด ดังที่ Suwanrit et al. (2006, p. 3) กล่าวว่า ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของสังคมไทยคือ การมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขต่อเนื่องกันมาโดยตลอดไม่ขาดสาย พระมหากษัตริย์ทรงเป็นที่เคารพเทิดทูนของประชาชนชาวไทย ทุกพระองค์ทรงประกอบพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์ต่อความมั่นคงของประเทศ และความร่มเย็นเป็นสุขของประชาชนตลอดมา สังคมไทยจึงยอมรับ ยกย่องสถาบันพระมหากษัตริย์สืบมาตั้งแต่อดีต ประชาชนมีหน้าที่ถวายความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ วรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในฐานะเครื่องบันทึกบรรทัดฐานและค่านิยมในสังคมไทย จึงมีส่วนสะท้อนให้เห็นคำสอนเรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นจำนวนมาก

1.1.2 ลักษณะเด่นด้านเนื้อหาที่มุ่งสอนเฉพาะกลุ่มบุคคล

ลักษณะเด่นด้านเนื้อหาที่มุ่งสอนเฉพาะกลุ่มบุคคลได้รับอิทธิพลจากศาสนาอิสลาม ทำให้เนื้อหาคำสอนจำแนกสอนบุคคลเฉพาะกลุ่มตามลักษณะทางศาสนาด้วย เช่น สอนชาวมุสลิมทั่วไป (ที่นับถือศาสนาอิสลามมาตั้งแต่เกิด) สอนมุอัลลัฟ (ชาวมุสลิมใหม่ที่เปลี่ยนจากศาสนาอื่นมานับถือศาสนาอิสลาม) นอกจากนี้ยังพบว่าเนื้อหาคำสอนจำแนกสอนบุคคลเฉพาะกลุ่มทั้งตามช่วงวัย ได้แก่ สอนเยาวชนมุสลิม ลักษณะเด่นด้านเนื้อหาที่ปรากฏนี้สะท้อนถึงระบบการสร้างตัวบท ภูมิปัญญาทั้งด้านภาษาและด้านการสอนของชาวมุสลิม ประกอบด้วยเรื่องต่างๆ ดังนี้

1) เนื้อหาคำสอนที่มุ่งสอนชาวมุสลิมทั่วไป ประกอบด้วยคำสอนเรื่องหลักศรัทธา 6

ประการ คำสอนเรื่องหลักปฏิบัติ 5 ประการ คำสอนเรื่องการเชิญชวนผู้อื่นเข้าสู่ศาสนาอิสลาม (ตะวะฮ์) คำสอนเรื่องธุรกิจอิสลาม คำสอนเรื่องนิติศาสตร์อิสลาม (ฟิกฮ์) คำสอนเรื่องการประกันภัยอิสลาม (ตะกาฟูล) คำสอนเรื่องการเชือดสัตว์พลี (กุรบาน) ทั้งนี้คำสอนเรื่องหลักศรัทธา 6 ประการ หลักปฏิบัติ 5 ประการ และการเชิญชวนผู้อื่นเข้าสู่ศาสนาอิสลาม ปรากฏมากที่สุด เนื่องจากคำสอนเหล่านี้เป็นพื้นฐานและเป็นข้อบัญญัติภาคบังคับ ดังตัวอย่างคำสอนต่อไปนี้

“...ขออัลลอฮ์ได้โปรดชี้แนะท่าน เพราะเมื่อฉันได้พิจารณาความรู้ในคัมภีร์เตารอห์ อินญิล อีซซะบูร์ และอัล - กุรอาน ฉันได้พบว่าความดีและหลักศาสนาทั้งหมดนั้นจะวนเวียนอยู่ในนี้...”

(Samnakngan khana kammakan Itsalam pracham Krung Thep Maha Nakhon, 2014, p. 2)

ข้อความคำสอนที่นำมากล่าวข้างต้นเป็นคำสอนเรื่องหลักศรัทธาต่อบรรดาคัมภีร์ของอัลลอฮ์ อันได้แก่ คัมภีร์เตารอห์ คัมภีร์อินญิล คัมภีร์อีซซะบูร์ และคัมภีร์อัล - กุรอาน ในที่นี้ผู้เขียนระบุถึงความสำคัญของคัมภีร์ทั้ง 4 ว่าเป็นแหล่งรวมความดีงามและหลักการของศาสนาอิสลามทั้งหมด คำสอนนี้ถือเป็นคำสอนดั้งเดิมของศาสนาอิสลาม และด้วยสภาพสังคมปัจจุบันที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้สื่อบันเทิงต่างๆ มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวมุสลิมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ปัจจัยเหล่านี้อาจทำให้ชาวมุสลิมห่างไกลจากบรรดาคัมภีร์ทางศาสนา ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของหลักคำสอนในศาสนาอิสลาม และเป็นหนึ่งในหลักศรัทธา 6 ประการ ผู้เขียนจึงยกเรื่องนี้มาสอนเพื่อย้ำเตือนให้ชาวไทยมุสลิมตระหนักถึงความสำคัญของคัมภีร์ต่างๆ ดังกล่าว

2) เนื้อหาคำสอนที่มุ่งสอนเยาวชนมุสลิม ผู้เขียนจะระบุในตัวอย่างชัดเจนว่าเป็นคำสอนสำหรับเยาวชนมุสลิม อาจใช้รูปภาพ ข้อความ ชื่อเรื่อง เพื่อสื่อว่าเป็นคำสอนสำหรับเยาวชนมุสลิมและโน้มน้าวใจให้เยาวชนมุสลิมสนใจติดตามอ่าน ได้แก่ คำสอนเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิต และคำสอนเรื่องการเมืองสาธารณะคำสอนเหล่านี้เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน ผู้เขียนต้องการให้เยาวชนมีทักษะในการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพ เป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการก้าวเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ ทำให้เยาวชนมุสลิมสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสันติ และเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสังคมส่วนรวมต่อไปด้วย ดังตัวอย่างคำสอนต่อไปนี้

“ช่วงปิดภาคเรียนเด็กๆ ควรเรียนรู้คำสอนของศาสนาอิสลามให้มากที่สุด เพื่อเป็นพื้นฐานในการใช้ชีวิต และฝึกการปฏิบัติตนให้เป็นมุสลิมที่ดีทั้งในปัจจุบันและอนาคต อาจจะร่วมเข้าค่ายเยาวชนภาคฤดูร้อนที่มัสยิด หรือโรงเรียนศาสนา ค่ายฝึกอ่านอัล-กุรอาน ค่ายผู้นำเยาวชน ฯลฯ ซึ่งหน่วยงานต่างๆ ในกรุงเทพมหานครร่วมกันจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี เหล่านี้จะทำให้มีทักษะในการใช้ชีวิตที่ดี และมีความบะรอกัต...”

(Samnakngan khana kammakan Itsalam pracham Krung Thep Maha Nakhon, 2014, p. 8)

จากคำสอนข้างต้นจะเห็นว่าผู้เขียนใช้ข้อความ “ช่วงปิดภาคเรียนเด็กๆ ควรเรียนรู้คำสอนของศาสนาอิสลาม” เพื่อระบุชัดเจนว่าเป็นคำสอนสำหรับเยาวชนมุสลิม เนื้อหาสอนเรื่องการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยชี้ชวนให้เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของคำสอนในศาสนาอิสลาม ที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และแนะนำแหล่งเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรมของศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานคร รวมถึงผลลัพธ์ที่จะได้จากการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมว่า “จะทำให้มีทักษะในการใช้ชีวิตที่ดี และมีความบะรอกัต (ความเจริญ) ”

3) เนื้อหาคำสอนที่มุ่งสอนกรรมการในองค์กรอิสลาม ได้แก่ กรรมการอิสลามประจำมัสยิด และกรรมการประจำสถานศึกษาศาสนาอิสลาม เนื้อหาสอนหลักการปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรอิสลามตามศาสนบัญญัติ และอธิบายแนวทางการแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น คือ คำสอนเรื่องการพัฒนาภูมิทัศน์ และคำสอนเรื่อง

การจัดการที่ดินวะกัฟ ซึ่งเป็นข้อบัญญัติทางศาสนาที่ไม่ได้ถูกระบุไว้ในระเบียบปฏิบัติของมัสยิด หรือโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามโดยตรง และเป็นประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับข้อกฎหมาย ตัวบทวรรณกรรมคำสอนสำหรับกรรมการขององค์กรอิสลามนี้ จึงสะท้อนถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับสังคมมุสลิมในกรุงเทพมหานคร และแสดงให้เห็นกลไกการพัฒนาองค์กรอิสลามในกรุงเทพมหานครโดยใช้วรรณกรรมคำสอนเป็นเครื่องมือสำคัญ ดังตัวอย่างคำสอนต่อไปนี้

“นโยบายแรกที่จะต้องทำคือการพัฒนาภูมิทัศน์โดยรอบมัสยิด สร้างห้องน้ำ ห้องส้วม ทำความสะอาดให้เรียบร้อย ผมถือว่าความสะอาดเป็นส่วนหนึ่งของความศรัทธา ดังนั้นการพัฒนาห้องส้วมจึงเป็นภารกิจแรกๆ”

(Samnakngan khana kammakan Itsalam pracham Krung Thep Maha Nakhon, 2014, p. 20)

คำสอนข้างต้นเป็นการสอนอิมามและกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ให้พัฒนาภูมิทัศน์ของมัสยิดเป็นอันดับแรก โดยก่อสร้างองค์ประกอบที่จำเป็น ได้แก่ ห้องน้ำ ห้องส้วม และดูแลทำความสะอาดให้ดี คำสอนนี้สืบเนื่องมาจากมัสยิดเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนาอิสลาม มีข้อกำหนดเคร่งครัดเรื่องความสะอาด ผู้จะเข้าไปละหมาดหรือประกอบกิจกรรมทางศาสนาต้องอาบน้ำละหมาดเสียก่อน หากเป็นสตรีมีประจำเดือน ห้ามเข้ามัสยิด Binkasan (2000, p. 9) กล่าวว่า ชาวมุสลิมที่ร่างกายไม่อยู่ในภาวะสะอาดตามหลักศาสนา เช่น มีประจำเดือน ร่างกายหรือเสื้อผ้าเปื้อนปัสสาวะ อุจจาระ เลือด อสุจิ ซากสัตว์ตาย ห้ามเข้าไปในมัสยิด หากจำเป็นต้องเดินผ่านมัสยิดก็ให้เดินผ่านไปโดยเร็ว จากคำกล่าวนี้อิมามและกรรมการอิสลามประจำมัสยิดจึงมีหน้าที่โดยตรงในการรักษาความสะอาดของมัสยิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่เสี่ยงต่อการปนเปื้อนสิ่งปฏิกูลอย่างห้องน้ำและห้องส้วม

4) เนื้อหาคำสอนที่มุ่งสอนมุอัลลัฟ มุอัลลัฟ หมายถึง ชาวมุสลิมใหม่ที่เปลี่ยนจากศาสนาอื่นมานับถือศาสนาอิสลาม อาจเปลี่ยนโดยการแต่งงานกับชาวมุสลิม หรือจากการเชิญชวนเข้าสู่ศาสนาอิสลามในรูปแบบต่างๆ เนื้อหาคำสอนที่มุ่งสอนมุอัลลัฟ ได้แก่ คำสอนเรื่องการปรับตัวในสังคมใหม่ และคำสอนเรื่องการอธิบายทำความเข้าใจกับสังคมเดิม ซึ่งทั้งสองเรื่องมีความสำคัญกับวิถีชีวิตของมุอัลลัฟ คำสอนเหล่านี้สะท้อนถึงความเข้าใจและความเห็นใจของผู้เขียนและสังคมมุสลิมที่มีต่อมุอัลลัฟ ทั้งนี้เพื่อให้มุอัลลัฟสามารถดำเนินชีวิตต่อไปอย่างปกติสุขในวิถีทางแห่งอิสลาม ดังข้อความคำสอนต่อไปนี้

“ผู้ที่เป็นมุอัลลัฟต้องปรับตัวตามสังคมใหม่ คือสังคมมุสลิมที่ตนไม่เคยคุ้นเคยมาก่อน ต้องปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ การแต่งกาย อาหารการกิน หรือแม้แต่การเรียกชื่อใหม่ หรือการทำคิฮานสำหรับผู้ชาย การต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติอิสลามในชีวิตประจำวันในเรื่องของการละหมาด 5 เวลาเรื่องความสะอาดและการชำระล้าง ตลอดจนจนถึงมารยาทต่างๆ ของอิสลามที่เป็นขนบธรรมเนียมและประเพณีปฏิบัติในชุมชนมุสลิมทั้งหลายทั้งปวง...”

(Samnakngan khana kammakan Itsalam pracham Krung Thep Maha Nakhon, 2014, p. 8)

ข้อความคำสอนข้างต้นเป็นการสอนให้ชาวมุอัลลัฟปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดั้งเดิมของตนให้สอดคล้องกับสังคมมุสลิม ทั้งเรื่องการแต่งกาย การรับประทานอาหาร การใช้ชื่อมุสลิม การทำคิฮาน (หรือสุหนัต หมายถึง การขลิบหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศชาย) การละหมาดให้ครบทั้ง 5 เวลาใน 1 วัน การรักษา

มารยาท สิ่งเหล่านี้ปรากฏในคำสอนเนื่องจากเป็นองค์ประกอบเฉพาะของชาวมุสลิมที่แตกต่างไปจากผู้นับถือศาสนาอื่นๆ ทั้งยังเป็นเรื่องที่มีรายละเอียดมาก มุอัลลัฟที่เข้ารับอิสลามใหม่จึงไม่คุ้นชิน เป็นเหตุให้อาจจะเลยหรือลอดใจในการปฏิบัติ ผู้เขียนจึงเน้นย้ำและมุ่งสั่งสอนมุอัลลัฟโดยการสร้างตัวบทเพื่อสอนในประเด็นเหล่านี้โดยเฉพาะ

ผลการวิเคราะห์ลักษณะเด่นด้านเนื้อหาของวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ผู้วิจัยพบว่าเนื้อหาคำสอนมีทั้งมุ่งสอนบุคคลทั่วไป และสอนเฉพาะกลุ่มบุคคล คำสอนสำหรับบุคคลทั่วไป มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม ในกรุงเทพมหานครปัจจุบัน ซึ่งเป็นขอบเขตด้านพื้นที่ที่ผู้เขียนต้องการเผยแพร่คำสอน เนื้อหาคำสอนมีความทันสมัย เห็นภาพชัดเจน ประยุกต์ใช้ในชีวิตรประจำวันได้ง่าย และเป็นแนวทางสำคัญในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ จากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในกรุงเทพมหานคร เนื้อหาคำสอนที่ปรากฏความถี่ในการสอนมากที่สุด ได้แก่ คำสอนเรื่อง ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ สะท้อนให้เห็นค่านิยมของชาวไทยที่มีความผูกพัน และจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างเหนียวแน่น

คำสอนเฉพาะกลุ่มบุคคลจำแนกย่อยได้เป็นคำสอนสำหรับมุสลิมทั่วไป คำสอนสำหรับเยาวชนมุสลิม คำสอนสำหรับกรรมการขององค์กรอิสลาม และคำสอนสำหรับมุอัลลัฟ เนื้อหาคำสอนที่มุ่งสอนชาวมุสลิมทั่วไป เป็นคำสอนเกี่ยวกับหลักสำคัญทางศาสนาอิสลามทั้งสิ้น สะท้อนให้เห็นวัตถุประสงค์ในการสอนชาวมุสลิมเพื่อเน้นย้ำและเสริมสร้างความใกล้ชิดระหว่างชาวมุสลิมในกรุงเทพมหานครกับศาสนาอิสลาม เนื้อหาคำสอนเกี่ยวกับ หลักศรัทธา 6 ประการ ปรากฏมากที่สุด เนื่องจากคำสอนเป็นพื้นฐานและเป็นข้อบัญญัติภาคบังคับ ที่อัลลอฮ์ทรงมอบหมายให้ชาวมุสลิมทุกคนต้องยึดมั่นและปฏิบัติตาม นอกจากนี้ยังมีคำสอนเกี่ยวกับเรื่องที่ชาวมุสลิมเกิดความสับสน หย่อนยานในการปฏิบัติ หรือเป็นเรื่องที่ยังไม่มีข้อมูลที่ชัดเจน เผยแพร่ในสังคม ผู้เขียนจึงสร้างวรรณกรรมคำสอนเพื่อเผยแพร่คำสอนและหลักการที่เกี่ยวข้องอย่างถูกต้องและชัดเจน เพื่อเป็นหลักปฏิบัติสำหรับชาวมุสลิมในกรุงเทพมหานคร

1.2 ลักษณะเด่นด้านกลวิธีการสอน

ผลการวิจัยพบว่าวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ มีลักษณะเด่นด้านกลวิธีการสอน โดยผู้เขียนใช้กลวิธีการสอนที่หลากหลายและน่าสนใจดังนี้

1.2.1 สอนด้วยการอ้างอิง

กลวิธีการสอนด้วยการอ้างอิงพบ 2 ลักษณะ ได้แก่

1) การอ้างอิงจากหลักวินิจัยกฎหมายอิสลาม

การอ้างอิงจากหลักวินิจัยกฎหมายอิสลาม เป็นกลวิธีการสอนโดยอ้างถึงหลักวินิจัยกฎหมายอิสลาม ซึ่งมีที่มาจาก 4 แหล่งสำคัญ ได้แก่ คัมภีร์อัล - กรอาน อัล - หะดีษ อิจญ์มาอ์ และกียาส ผู้เขียนเลือกใช้เฉพาะ คัมภีร์อัล - กรอาน อัล - หะดีษ ในการอ้างอิงประกอบการสอนเท่านั้น เนื่องจากเป็นแหล่งอ้างอิงที่สำคัญที่สุดในศาสนาอิสลาม และเป็นต้นทางของกฎหมายอิสลามด้วย โดยคัมภีร์อัล - กรอาน เป็นโอองการของอัลลอฮ์ ที่ทรงประทานมาให้กับท่านศาสดามุฮัมมัดเพื่อใช้ควบคุมชาวมุสลิมทุกคน และอัล - หะดีษ เป็นแหล่งขอกกฎหมายและคำสอนทางศาสนาอิสลามรองจากอัล - กรอาน ได้แก่ แบบอย่าง คำสอน และการดำเนินชีวิตทุกอิริยาบถของท่านศาสดามุฮัมมัด รวมถึงสิ่งที่ท่านศาสดายอมรับในการกระทำของผู้อื่น ซึ่งมีสาวกเป็นประจักษ์พยานและจดบันทึกสืบทอดต่อๆ มา การสอนโดยอ้างอิงจากหลักวินิจัยกฎหมายอิสลามนี้

ไม่ได้เน้นการขยายความให้เห็นภาพชัดเจนเหมือนกับการอ้างอิงในวรรณกรรมคำสอนทั่วไป แต่เป็นการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับตัวบทคำสอน และมีนัยให้ผู้อ่านปฏิบัติตามเนื่องจากเป็นพระประสงค์ของอัลลอฮ์ ดังนี้

“ชะกาตเป็นรูกนอิสลามประการหนึ่งที่มีความสำคัญมาก มีหลักฐานเด็ดขาดมากมายที่บ่งชี้และยืนยันว่าชะกาตนั้นเป็นข้อกำหนดทางศาสนาที่ชัดเจน เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปถึงขั้นที่ผู้ใดปฏิเสธก็จะต้องสิ้นสภาพการเป็นมุสลิม หลักฐานจากคำดำรัสของอัลลอฮ์ตอาลาที่มีความหมายว่า “พวกท่านทั้งหลายจงดำรงละหมาดและจงจ่ายชะกาต (2 : 43) คำสั่งให้จ่ายชะกาตได้มีการระบุชื่ออยู่ในอัล - กุรอาน หลายอายะห์ ดังปรากฏรายงานว่ามีระบุอยู่ถึงสามสิบสองแห่ง”

(Samnakngan khana kammakan Itsalam pracham Krung Thep Maha Nakhon, 2014, p. 5)

จากตัวอย่างคำสอนข้างต้นเป็นการสอนเรื่องการจ่ายชะกาต ซึ่งเป็นรูกนอิสลามหรือหลักปฏิบัติ 5 ประการของชาวมุสลิม ผู้เขียนได้อ้างอิงข้อความจากคัมภีร์อัล - กุรอาน เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของคำสอน เป็นกลวิธีการสอนที่สร้างพลังให้เนื้อหาคำสอนมีอำนาจควบคุมพฤติกรรมของผู้อ่านให้จ่ายชะกาต เนื่องจากหากขัดคำสอนจะถือว่าขัดคำสั่งของอัลลอฮ์ และผู้เขียนได้เน้นย้ำว่าถือเป็นการ “สิ้นสภาพการเป็นมุสลิม” คำสอนนี้มีนัยให้ผู้อ่านปฏิบัติตามที่สะท้อนถึงค่านิยมของชาวมุสลิมที่ยึดมั่นในเอกภาพของอัลลอฮ์เหนือสิ่งอื่นใด

2) การอ้างอิงเรื่องราวในประวัติศาสตร์อิสลาม

การสอนด้วยการอ้างอิงเรื่องราวในประวัติศาสตร์อิสลามเป็นกลวิธีการสอนโดยนำเรื่องราว เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์อิสลามตั้งแต่ยุคเริ่มแรกจนถึงสมัยของท่านนบีมุฮัมมัดมากแล้วเพื่อใช้สอนเรื่องต่างๆ เนื้อหาประวัติศาสตร์อิสลามที่นำมาอ้างอิงส่วนมากจะเป็นประวัติศาสตร์ในช่วงชีวิตของท่านนบีแต่ละท่าน โดยเฉพาะท่านนบีมุฮัมมัด เนื่องจากมีความสำคัญคือเป็นยุคของท่านนบีหรือศาสดาคนสุดท้าย นบีมุฮัมมัดเป็นศาสนทูตที่อัลลอฮ์มอบหมายให้เผยแพร่ข้อความจากพระองค์โดยตรง และบันทึกเป็นคัมภีร์อัล - กุรอาน ดังตัวอย่างข้อความคำสอนต่อไปนี้

“ในวันที่ท่านเราะฮ์ซูลคือลา (เป็นคำเรียกเพื่อยกย่องนบีมุฮัมมัด) ป่วยหนัก นางอาอิชะฮ์ภรรยาของท่านเราะฮ์ซูลคือลา เล่าว่า ท่านเราะฮ์ซูลคือลา พยายามลุกจากที่นอนเพื่อออกไปมัสยิดของท่าน แต่เนื่องจากอาการเจ็บป่วยของท่านจึงไม่สามารถพยุงตนเองยืนได้ บรรดาศอฮาบะฮ์จึงพรมน้ำลงบนใบหน้าของท่านหลายครั้งจนมีแรงลุกจากที่นอน บรรดาศอฮาบะฮ์ต่างช่วยกันพยุงท่านเราะฮ์ซูลคือลา ลงจากบ้านของนางอาอิชะฮ์ แล้วพาท่านไปยังมัสยิดตามที่ท่านประสงค์ เมื่อถึงมัสยิดท่านได้ขึ้นไปบนมิมบร (ที่ยืนสำหรับกล่าวเทศนา) เพื่อกล่าวธรรมเทศนาสุดท้ายแก่บรรดาชาวอันศอร (ชาวมะดีนะและมุฮาริร ผู้อพยพมาจากมักกะฮ์) ที่ต่างชุมนุมกันอยู่ในมัสยิดแล้ว ท่านเราะฮ์ซูลคือลา กล่าวแก่พวกเขาว่า ท่านทั้งหลาย ฉันรู้ว่าพวกท่านมีความกังวลเกี่ยวกับฉัน กลัวว่าจะมีสิ่งใดประสบแก่ฉันจนทำให้ฉันเสียชีวิต ฉันขอยืนยันกับพวกท่านว่าสถานที่นัดพบของฉันกับพวกท่านมิใช่บนโลกใบนี้ ที่นัดพบของเราอยู่ที่แอ่งน้ำโนน (หมายถึงแอ่งน้ำอัลเกาซร์ในสวนสวรรค์) ฉันขอสาบานต่อพระองค์อัลลอฮ์ซุบฮาว่าฉันเห็นแอ่งน้ำนั้นจากจุดที่ฉันยืนอยู่ที่นี่ ท่านทั้งหลายฉันไม่กลัวว่าความยากจนจะประสบกับพวกท่าน แต่กลัวว่าโลกนี้จะสนองความใคร่ของพวกท่านอย่างไม่มี

ชิตจำกัถ จนเกิดการแข่งชันแย่งชิงกันอย่างรุนแรงและไม่จบสิ้น โอ้อวดความมั่งคั่งต่อกันเหมือนดังประชาชาติก่อนพวกท่านปฏิบัติต่อกันมาแล้วในอดีต สุดท้ายโลกนี้ก็ทำให้พวกท่านพบกับความพินาศเช่นเดียวกับที่ประสบกับประชาชาติก่อนพวกท่านมาแล้วท่านทั้งหลาย ด้วยพระนามของพระองค์อัลลอฮ์ซุบฯ ฉันขอเตือนพวกท่านถึงความสำคัญของการละหมาด”

(Samnakngan khana kammakan Itsalam pracham Krung Thep Maha Nakhon, 2014, p. 11)

จากตัวอย่างคำสอนข้างต้นเป็นการสอนเรื่องการละหมาดซึ่งเป็นหลักปฏิบัติประการหนึ่งของศาสนาอิสลาม ผู้เขียนนำเหตุการณ์การเทศนาครั้งสุดท้ายของท่านนบีมุฮัมมัดก่อนที่ท่านจะเสียชีวิตมากล่าว เพื่อเน้นย้ำถึงความสำคัญของการละหมาด และแสดงให้เห็นถึงความห่วงใยของนบีต่อชาวมุสลิมทุกคน กลวิธีการสอนนี้นอกจากจะใช้เพื่อเพิ่มน้ำหนักให้แก่คำสอนแล้ว ยังสะท้อนถึงความภาคภูมิใจและความรักระหว่างอัลลอฮ์ ท่านนบี และชาวมุสลิม ที่มีต่อกันสืบเนื่องมาอย่างยาวนาน ดังที่ผู้เขียนระบุไว้ตอนหนึ่งว่า “จากคำเทศนาสุดท้ายของท่านเราะซูลคือลลา ทำให้บรรดามุสลิมรู้สึกซาบซึ้งในความรักและห่วงใยของท่านเราะซูล-คือลลา ที่มีต่อประชาชาติของท่าน ท่านได้สั่งให้มุสลิมตระหนักถึงคุณค่าของการละหมาด”

1.2.3 สอนโดยการใช้ชีวประวัติ

การสอนโดยการใช้ชีวประวัติเป็นกลวิธีการสอนโดยนำเรื่องราว เหตุการณ์ในชีวิตประวัติของบุคคลที่มีความดีเด่นในเรื่องที่จะสอน หรือเป็นบุคคลที่มีบทบาท หน้าที่ เกี่ยวกับเรื่องที่สอน มากกล่าวถึงและสรุปเป็นประเด็นในการสอน หรือนำผลงานดีเด่นของบุคคลนั้นๆ มานำเสนอเพื่อใช้เชื่อมโยงกับเนื้อหาคำสอน การเรียบเรียงคำสอนอาจเป็นการบรรยายของผู้เขียน หรือใช้ข้อความเป็นการบอกเล่าของเจ้าของชีวประวัติเอง ดังตัวอย่างข้อความคำสอนต่อไปนี้

“อาจารย์อรุณ บุญชม ท่านบอกกับผมว่า “มุสต่อฟาไปเรียนที่นีนะเราว่าที่นี่ดี” ผมจำคำที่ครูบอกได้วันนั้น จึงตัดสินใจไปเรียนที่วิทยาลัยอิสลามยะลา (มหาวิทยาลัยฟาฏอนี) เมื่อปี 2545 ผมเรียนที่นี่ในระบบโควต้ายกเว้นค่าหน่วยกิต ผมเสียเงินค่าเทอมๆ ละ 500 บาท ถือเป็นความโชคดีของผมที่ได้มาเรียนที่นี่ มัสยิดบางอุทิศให้ทุนผมเดือนละ 1000 บาทตลอดระยะเวลา 4 ปี เริ่มแรกผมมาเรียนภาษาก่อน เมื่อสำเร็จพื้นฐานภาษาแล้วก็ลงทะเบียนในคณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอาหรับ ที่คณะศิลปศาสตร์นี้เองที่สร้างผมต่อจากมิฟตะห์ ผมเป็นคนชอบทำกิจกรรมเพราะคิดว่าทำแล้วสนุก ทำแล้วมีความสุข ได้ประสบการณ์ที่มากกว่าการเรียนในห้อง ช่วงแรกๆ เวลาเรามีกิจกรรมอะไรกันถ้าสะดวกผมเข้าร่วมไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมกับนักศึกษากรุงเทพ และนักศึกษาสามจังหวัดก็กิจกรรมทำให้ใครๆ ก็รู้จักผม อาจารย์ นักศึกษาโดยมากจะรู้จักผมในนาม“อนุสรณ์” ครั้งหนึ่งเคยเป็นประชาสัมพันธ์ขององค์การบริหารนักศึกษา เป็นได้ 1 ปีจึงผันตัวมาร่วมก่อตั้งชมรมนักศึกษามุสลิมภาคกลางวิทยาลัยอิสลามยะลา โดยมีรุ่นพี่เป็นประธานชมรมนี้ ก็รวมนักศึกษาภาคกลางที่ไปศึกษาที่วิทยาลัยอิสลามยะลาร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ปีต่อๆ มาผมก็ได้เป็นประธานชมรมทีนี้ละเมื่อเป็นแล้วก็คิดนั่นคิดนี่ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเป็นนักกิจกรรมอย่างเต็มตัว สมัยที่เป็นจำได้ว่ามีนักศึกษาที่มีฐานะยากจนหลายคน บางคนจะเลิกเรียนเพราะไม่มีทุนเขามาร้องทุกข์กับผม ผมก็ส่งสาร

เขาเลยช่วยกันระดมทุนเป็นครั้งแรกโดยการจัดงาน “รวมน้ำใจสู่ชมรมนักศึกษามุสลิมภาคกลางวิทยาลัยอิสลามยะลาครั้งที่ 1” งานในครั้งนั้นสร้างความปลื้มใจให้ ดร. อิสมาอีลลูตฟี จะปะกียา อธิการบดีไม่ใช่น้อย ท่านมาเห็นด้วยตาของท่าน ท่านนำกลับไปเล่าให้อาจารย์ บุคลากร นักศึกษาฟังกันถ้วนทั่วผมนำเงินกำไรจากการจัดงานที่ได้มาส่งเพื่อนเรียนส่งจนจบการศึกษากันไปหลายคน ทุกวันนี้นักเรียนก็มีอยู่...”

(Samnakngan khana kammakan Itsalam pracham Krung Thep Maha Nakhon, 2014, p. 5)

จากตัวอย่างคำสอนข้างต้นเป็นการสอนเยาวชนมุสลิมให้มีจิตสาธารณะ โดยใช้ชีวประวัติของ อิมาม อนุสรณ์ งามอาจ (มุสโตฟา) ในขณะเป็นนักศึกษาที่มุ่งมั่นทำกิจกรรมเพื่อสาธารณะประโยชน์อยู่เสมอ ผู้เขียนเรียบเรียงโดยใช้ข้อความจากการสัมภาษณ์ ทำให้มีลักษณะเป็นการเล่าอัตชีวประวัติของ อิมาม อนุสรณ์ งามอาจ เมื่อเล่าประวัติจบแล้วผู้เขียนจึงสรุปเพื่อเป็นการสังเคราะห์ชีวประวัติและเชื่อมโยงเข้าสู่เนื้อหาที่สอนว่า “จากชีวประวัติอันน่าชื่นชมของอิมามมุสโตฟานี้ เยาวชนมุสลิมควรนำไปเป็นแบบอย่างในเรื่องของจิตสาธารณะ นั่นคือการทำดีต่อคนอื่น ต่อสังคม ต่อส่วนรวม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใดๆ เว้นแต่การตอบรับความดีงามจากอัลลอฮ์” (The Office of Islamic Affairs Committee of Bangkok, 2014, p. 7)

1.2.4 สอนโดยการขยายความจากเอกสารราชการ

การสอนโดยการขยายความจากเอกสารราชการ เป็นกลวิธีการสอนโดยนำเอกสารของทางราชการ เช่น พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา มาตรากฎหมาย คำสั่ง ประกาศ รวมถึงสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่โดยหน่วยงานทางราชการต่างๆ มากล่าวถึงและขยายความเชื่อมโยงเข้าสู่การสอนเรื่องต่างๆ อาจตัดตอน หรือแยกเป็นประเด็นเพื่อสอนเป็นข้อๆ และอาจมีสรุปตอนท้ายเพื่อเน้นย้ำคำสอน ดังตัวอย่างข้อความคำสอนต่อไปนี้

“กรอบวิสัยทัศน์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ (VISION) ให้ความสำคัญกับการสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพโดยเริ่มจากครอบครัว รวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสร้างสรรค์เพื่อเป็นกลไกหลักของการพัฒนาทุนมนุษย์ และรองรับการเรียนรู้ที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21เด็กๆ จึงควรใช้เวลาว่างอย่างฉลาด เช่น ละครมหาด หรือ อ่านอัล - กุรอาน ร่วมกันกับพ่อ แม่ หรือ สมาชิกคนอื่นๆ ในบ้าน อาจเดินทางไปที่มีสยิดด้วยกัน หรือไปที่มัสยิด (สถานที่ละหมาดของชุมชน) ...หากมีเวลามากอาจหาโอกาสพบปะปู่ ย่า ตา ยาย (กรณียังมีชีวิตอยู่) ญาติพี่น้องทั้งฝ่ายพ่อและแม่ อาจเริ่มจากผู้ที่อยู่ใกล้ๆ ก่อน เพื่อกระชับพื้นที่แห่งความรัก ความเคารพยกย่อง และสายสัมพันธ์แห่งความเป็นเครือญาติให้แน่นแฟ้นอยู่เสมอ...นี่เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเริ่มจากการสร้างระบบการศึกษาในครอบครัวตามวิสัยทัศน์ของแผนการศึกษาแห่งชาติและแนวทางแห่งอิสลาม”

(Samnakngan khana kammakan Itsalam pracham Krung Thep Maha Nakhon, 2014, p. 3)

ข้อความคำสอนข้างต้นผู้เขียนใช้กลวิธีการสอนโดยการขยายความจากแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2574 พิมพ์และเผยแพร่โดยกระทรวงศึกษาธิการ เนื้อหาคำสอนมุ่งให้เยาวชนมุสลิมพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยเน้นการใช้เวลาว่างในการประกอบศาสนกิจศาสนาอิสลาม และส่งเสริมความสัมพันธ์อันดี

ระหว่างสมาชิกในครอบครัว รวมถึงเครือญาติ เพื่อสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพโดยเริ่มจากครอบครัว ตามกรอบวิสัยทัศน์ของแผนการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว

1.2.5 สอนโดยการแสดงผลของการกระทำ

การสอนโดยการแสดงผลของการกระทำเป็นกลวิธีการสอนโดยชี้ให้เห็นผลลัพธ์ของการกระทำสิ่งต่างๆ ที่จะเกิดแก่ตัวผู้กระทำและสังคมโดยรวม ผู้วิจัยพบว่าวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ จะใช้กลวิธีการสอนโดยการแสดงผลของการกระทำทั้งการทำความดี และผลของการกระทำชั่ว ผลของการกระทำที่นำมากล่าวมีทั้งผลที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน และโลกหลังความตาย ดังตัวอย่างข้อความคำสอนต่อไปนี้

“การจ่ายชะกาตถือเป็นการทำความดีทั้งต่อตนเองและต่อประชาชาติ ผลของการจ่ายชะกาตไม่ได้ทำให้ทรัพย์สินพร่องลดน้อยลง แต่อัลลอฮ์ตาอาลาจะช่วยเหลือเพิ่มพูนให้แก่เขา ด้วยการไม่让他และครอบครัวต้องประสบกับโรคภัยไข้เจ็บ ไม่ให้มีใครป่วยเขา และอัลลอฮ์จะเอื้ออำนวยให้เขาพบช่องทางที่จะทำให้ทรัพย์สินของเขางอกเงยขึ้นอย่างง่ายดาย ทั้งนี้ นอกเหนือจากผลบุญอันยิ่งใหญ่ที่เขาจะได้รับตอบแทนจากพระองค์ ชะกาตทำให้สายสัมพันธ์แห่งพี่น้องและความรักระหว่างผู้ให้กับผู้รับมั่นคงแน่นเหนียว และถ้าหากรุกน (อิสลาม) ขอนี้ถูกยกขึ้นมาปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายในสังคม และมุสลิมทุกคนที่ครอบครองชะกาตได้จ่ายแก่ผู้มีสิทธิได้รับอย่างครบถ้วน เราก็จะเห็นภาพความสนิทสนม ซึ่งสายใยของมันจะสอดคล้องประสานสังคมมุสลิมให้แน่นแฟ้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้อย่างชัดเจนที่สุด และถ้าปราศจากความสนิทสนมนี้ สังคมก็ไม่อาจก่อติดกันได้ ซึ่งโดยหน้าที่ของมันแล้วจะต้องก่อติดและยึดกันแน่นดุจดั่งอาคาร และมีความอาทรมีความรักดูจร้างเดียวกัน”

(Samnangkan khana kammakan Itsalam pracham Krung Thep Maha Nakhon, 2014, p. 5)

ข้อความคำสอนข้างต้นผู้เขียนสอนเรื่องการจ่ายชะกาต ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติข้อที่ 4 ในหลักปฏิบัติ 5 ประการ หรือรุกนอิสลาม ผู้เขียนใช้กลวิธีการสอนโดยการแสดงผลของการกระทำ เมื่อชาวมุสลิมจ่ายชะกาตครบถ้วน จะเกิดผลดีต่อตนเองทั้งในโลกปัจจุบันและโลกหลังความตาย ในโลกปัจจุบันอัลลอฮ์จะทรงปกป้องผู้จ่ายชะกาตและครอบครัวจากโรคภัย อันตรายต่างๆ และบันดาลให้มีช่องทางหาทรัพย์สินเพิ่มเติม ในโลกหลังความตายจะได้รับผลบุญอันยิ่งใหญ่ นอกจากนี้ผู้เขียนยังกล่าวถึงผลของการจ่ายชะกาตต่อสังคมส่วนรวมคือทำให้เกิดความรักใคร่ สนิทสนม ระหว่างผู้จ่ายชะกาตและผู้รับชะกาต เป็นผลทำให้สังคมมุสลิมมีความสามัคคีเข้มแข็งในที่สุด

1.2.6 สอนโดยใช้ภาพพจน์

การสอนโดยใช้ภาพพจน์เป็นกลวิธีการสอนโดยใช้ถ้อยคำ สำนวน โวหาร ที่ทำให้ผู้อ่านเกิดภาพขึ้นในใจ มีจินตนาการเกี่ยวกับเรื่องที่สอน กลวิธีการสอนในลักษณะนี้เป็นการใช้ภาษาเชิงศิลปะ หรือวรรณศิลป์ เพื่อถ่ายทอดเนื้อหาคำสอน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจคำสอนได้ชัดเจนและมีอารมณ์ ความรู้สึกเกิดขึ้นในใจตามวัตถุประสงค์ในการสอน จากการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยพบว่า วรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ใช้ภาพพจน์เป็นกลวิธีการสอนหลายลักษณะ เช่น การสอนโดยใช้ภาพพจน์อุปมาเป็นกลวิธีการสอนโดยใช้ถ้อยคำเปรียบเรื่องที่สอน หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่สอน ว่าเหมือนกับอีกสิ่งหนึ่งที่มีสภาพต่างกัน แต่มีลักษณะเด่นร่วมกัน ผู้เขียนมักใช้คำเปรียบที่มีความหมายว่าเหมือน คล้าย เป็นคำแสดงการ

เปรียบเทียบเพื่อแสดงให้เห็นว่าเหมือนอย่างไร ทำให้ผู้อ่านเข้าใจคำสอนชัดเจนและเกิดจินตนาการขึ้นในใจ ดังข้อความคำสอนต่อไปนี้

“การเสพข่าวสารโดยไม่พิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าว ไม่ใช่สติปัญญา ตรงดูด้วยหลักเหตุผล เหมือนกับการนำปากไปรองรับน้ำดื่มจากลำคลองโดยไม่ผ่าน เครื่องกรองใดๆ นอกจากจะได้รับน้ำแล้วยังอาจได้รับเชื้อโรคและสิ่งปฏิกูลต่างๆ เข้าสู่ร่างกาย อาจเกิดผลเสียได้มากกว่าผลดี”

(Samnakngan khana kammakan Itsalam pracham Krung Thep Maha Nakhon, 2014, p. 2)

ข้อความคำสอนข้างต้นเป็นการสอนเรื่องการใช้วิจารณญาณในการรับข่าวสาร ผู้เขียนใช้ภาพพจน์อุปมาเปรียบเทียบการรับฟังข่าวสารโดยไม่ใช้วิจารณญาณพิจารณาอย่างรอบคอบ เหมือนกับการดื่มจากลำคลองโดยไม่ผ่านเครื่องกรองทำความสะอาดก่อน ในที่นี้ผู้เขียนใช้คำว่า “เหมือน” เป็นคำแสดงการเปรียบเทียบ คำสอนนี้ทำให้ผู้อ่านเข้าใจคำสอนอย่างชัดเจน ทั้งยังเกิดอารมณ์ความรู้สึก “รังเกียจ” “ขยะแขยง” หรือรู้สึกถึงอันตรายจากความสกปรกของ “การนำปากไปรองรับน้ำดื่มจากลำคลองโดยไม่ผ่านเครื่องกรองใดๆ”

1.2.7 สอนโดยใช้ข่าวหรือเหตุการณ์

การสอนโดยใช้ข่าวหรือเหตุการณ์เป็นกลวิธีการสอนโดยใช้เรื่องราว ปรากฏการณ์ หรือข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริง มากล่าวเพื่อเชื่อมโยงเข้าสู่เนื้อหาคำสอน หรือเพื่อสรุปความแล้วถอดบทเรียนให้เห็นคำสอนอย่างเป็นรูปธรรม ดังข้อความคำสอนตัวอย่างต่อไปนี้

“มัสยิดดารุ้ลอับาดะห์ (สามวา) ได้จัดโครงการอบรมมุสลิม มาอย่างต่อเนื่อง สำหรับการจัดโครงการอบรมมุสลิมในปีนี้จะจัดขึ้นในวันอาทิตย์ของทุกสัปดาห์ตั้งแต่เวลา 09.00 น. จนถึง 12.30 น. มี เพื่อให้การอบรมมีประสิทธิภาพ จึงแบ่งมุสลิมออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มมุสลิมใหม่และกลุ่มมุสลิมเก่า กลุ่มมุสลิมใหม่ ได้แก่ กลุ่มมุสลิมที่เพิ่งรับอิสลามใหม่หรืออยู่ระหว่างการทดสอบและประเมินจากทางกรรมการมัสยิดเพื่อเข้าสู่พิธีนิกาย (แต่งงาน) และอนุมัติให้ลงทะเบียนเป็นสัปบุรุษของมัสยิดฯ มุสลิมกลุ่มนี้จะเน้นอบรมพื้นฐานที่สำคัญเท่านั้น ... โครงการอบรมที่จัดนี้เป็นช่องทางหนึ่งในการช่วยเหลือ ให้กำลังใจ ให้ความรู้ และแสดงความจริงใจต่อพี่น้องมุสลิม เนื่องจากผู้ที่เป็นมุสลิมต้องปรับตัวตามสังคมใหม่ คือสังคมมุสลิมที่ตนไม่เคยคุ้นเคยมาก่อน ต้องปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ การแต่งกาย อาหารการกิน หรือแม้แต่การเรียกชื่อใหม่ หรือการทำศิครานสำหรับผู้ชาย การต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติอิสลามในชีวิตประจำวันในเรื่องของการละหมาด 5 เวลาเรื่องความสะอาดและการชำระล้าง ตลอดจนถึงมารยาทต่างๆ ของอิสลามที่เป็นขนบธรรมเนียมและประเพณีปฏิบัติในชุมชนมุสลิมทั้งหลายทั้งปวง...”

(Samnakngan khana kammakan Itsalam pracham Krung Thep Maha Nakhon, 2014, p. 8)

ผู้เขียนใช้กลวิธีการสอนโดยกล่าวถึงเหตุการณ์การจัดโครงการอบรมมุสลิมของมัสยิดดารุ้ลอับาดะห์ (สามวา) เมื่อกล่าวถึงรายละเอียด ความเป็นมา และกิจกรรมสำคัญของโครงการฯ แล้ว ผู้เขียนก็เริ่มสอนมุสลิมให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่างๆ ให้สอดคล้องกับสังคมและวัฒนธรรมอิสลาม การนำเหตุการณ์

ดังกล่าวมานำเสนออีกเพื่อแสดงให้เห็นการให้ความสำคัญของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมุสลิม และแสดงถึงความเอื้ออาทรและความจริงใจที่จะสนับสนุนให้ชาวมุสลิมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามบทบัญญัติทางศาสนา และบริบททางสังคมได้ ทำให้ผู้อ่านที่เป็นมุสลิมมีกำลังใจและมีแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่างๆ ตามคำสอนดังกล่าว

1.2.8 สอนโดยใช้เรื่องตลก

การสอนโดยใช้เรื่องตลกเป็นกลวิธีการสอนที่ใช้เรื่องราวสมมติ ตัวละครในเรื่องแสดงพฤติกรรมที่ผิดปกติ ไม่เป็นไปตามวิสัยโดยทั่วไป เช่น การพูด การแก้ปัญหา การแก้แค้น เอาคืน อันเป็นเหตุให้ผู้อ่านรู้สึกตลก ขบขัน ระหว่างการบรรยายเรื่องตลกผู้เขียนมักแทรกสัญลักษณ์เกี่ยวกับความตลกขบขันประกอบ ได้แก่ รอยยิ้ม (^=^) เสียงหัวเราะ (555) ผู้เขียนจะแทรกคำสอนผ่านพฤติกรรมขบขันของตัวละคร หรืออาจเผยแก่นคำสอนตอนท้ายเรื่องผ่านตัวละคร ไม่กล่าวสอนผู้อ่านโดยตรง คำสอนลักษณะนี้ผู้อ่านจะต้องตีความหรือสังเคราะห์เรื่องราวตลกเพื่อพินิจคำสอนที่แฝงอยู่ ดังข้อความคำสอนตัวอย่างต่อไปนี้

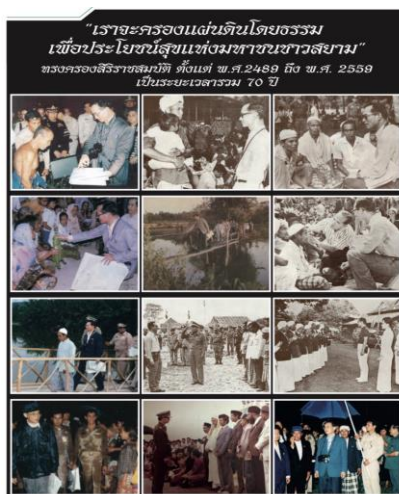
“ขณะที่โยฮาอยู่ที่ชั้นบนของบ้าน มีชายคนหนึ่งมาเคาะประตูบ้าน เขาชะโงกมองดูทางหน้าต่างเห็นชายคนหนึ่งยืนอยู่จึงถามว่ามีธุระอะไร ?? เขาตอบว่าลงมาข้างล่างสิฉันต้องการพูดธุระกับท่าน โยฮาจึงลงไปข้างล่าง ชายคนนั้นพูดขึ้นว่าเจ้านายครับผมเป็นคนจนต้องการความช่วยเหลือจากท่าน โยฮาบอกแก่ชายคนนั้นว่าถ้าเช่นนั้นตามฉันมา โยฮาพาชายคนนั้นขึ้นไปชั้นบนเมื่อขึ้นไปถึงชั้นบนแล้ว ... เขาจึงหันไปหาชายคนนั้นแล้วพูดขึ้นว่า ไม่เป็นไรนะอัลเลาะห์จะช่วยเหลือท่านเอง ส่วนฉันไม่มีอะไรจะให้ท่านหรอก 5555 ชายคนนั้นจึงพูดขึ้นว่าแล้วทำไมไม่บอกฉันตอนอยู่ข้างล่างเล่า? โยฮาจึงสวนกลับไปแล้วทำไมท่านจึงให้ฉันลงไปข้างล่างโดยไม่บอกธุระของท่านตอนฉันอยู่ข้างบน 555”

(Samnangkan khana kammakan Itsalam pracham Krung Thep Maha Nakhon, 2014, p. 2)

ข้อความคำสอนข้างต้นเป็นการสอนมารยาทในการติดต่อกิจธุระ ผู้เขียนใช้กลวิธีการสอนโดยใช้เรื่องตลก ตัวละคร “โยฮา” มีพฤติกรรมการแก้แค้น เอาคืนผู้มาติดต่อกิจธุระที่ไม่มีมารยาท โดยการลงให้ผู้มาติดต่อเดินขึ้นมาด้านบนก่อน แล้วจึงปฏิเสธการช่วยเหลือ ทำให้ผู้มาติดต่อต้องผิดหวังและเสียเวลาเดินขึ้นมาด้านบน เป็นการเอาคืนที่โยฮาต้องเดินลงไปพบผู้มาติดต่อธุระในตอนแรก ระหว่างการบรรยายเรื่องผู้เขียนแทรกสัญลักษณ์เพื่อสื่อถึงความตลกเป็นระยะ ได้แก่ “555” เนื้อหาคำสอนเผยให้เห็นจากบทสนทนาของตัวละครตอนท้ายเรื่อง “ชายคนนั้นจึงพูดขึ้นว่าแล้วทำไมไม่บอกฉันตอนอยู่ข้างล่างเล่า? โยฮาจึงสวนกลับไปแล้วทำไมท่านจึงให้ฉันลงไปข้างล่างโดยไม่บอกธุระของท่านตอนฉันอยู่ข้างบน 555” จากบทสนทนานี้ผู้อ่านสามารถตีความคำสอนได้ว่าการติดต่อกิจธุระโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานที่ส่วนบุคคลของผู้อื่นควรแจ้งธุระของตน หรือเรื่องที่ต้องการติดต่อให้ชัดเจนเสียก่อน เพื่อไม่ให้เสียเวลาและเพื่อไม่เป็นการเสียมารยาท

1.2.9 สอนโดยใช้ภาพหรือแผนภูมิประกอบ

การสอนโดยใช้ภาพหรือแผนภูมิประกอบเป็นกลวิธีการสอนที่ใช้ภาพถ่ายจากของจริง เช่น ภาพบุคคล ภาพกลุ่มบุคคล ภาพสถานที่ ภาพวัตถุต่างๆ หรือใช้แผนภูมิแสดงเพื่อประกอบคำสอนให้เห็นภาพเป็นรูปธรรม หรือเพื่อสร้างบรรยากาศ สื่อถึงอารมณ์ ความรู้สึก อันเนื่องมาจากคำสอน กลวิธีนี้เป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งที่ไม่มีพบในวรรณกรรมคำสอนอื่นๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ภาพประกอบคำสอนเรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

ที่มา : Samnakngan khana kammakan Itsalam pracham Krung Thep Maha Nakhon, 2014, p. 2

ภาพที่ 1 ข้างต้น เป็นภาพพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตรขณะทรงงานในท้องที่ต่างๆ ผู้เขียนใช้ภาพประกอบเต็ม 1 หน้ากระดาษขนาด A4 ก่อนจะเริ่มกล่าวถึงเนื้อหาคำสอน แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับภาพประกอบในฉบับนี้ การใช้ภาพประกอบดังกล่าวเป็นการขยายความคำสอนที่มุ่งให้ผู้อ่านเห็นภาพการทรงงานตลอดระยะเวลาที่ทรงครองสิริราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม ทั้งยังก่อให้เกิดไปความรู้สึกซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงมีต่อพสกนิกรชาวไทย เป็นกลวิธีที่ทำให้ผู้อ่านเข้าถึงคำสอนและสร้างอารมณ์ความรู้สึกขึ้นในใจผู้อ่านไปพร้อมๆ กันด้วย ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าผู้เขียนคัดเลือกภาพเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ที่เกี่ยวข้องกับการขานมัสลิมและการทำนุบำรุงศาสนาอิสลามในประเทศไทย แม้เนื้อหาคำสอนจะเป็นการสอนบุคคลทั่วไปก็ตาม ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นความผูกพันใกล้ชิดระหว่างชาวไทยมุสลิมกับสถาบันพระมหากษัตริย์ และเป็นการแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ตัวบทคำสอนจึงทำหน้าที่นอกเหนือจากการให้คำสอนคือการสื่อสารกับสังคม เรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ของชาวไทยมุสลิมอีกด้วย

กลวิธีการสอนเหล่านี้ สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาในการสอน ที่ผสมผสานหลักการทางศาสนาอิสลาม เนื้อหาคำสอน ลักษณะของผู้ที่จะสอน ศิลปะการใช้ภาษาไทย และบริบททางสังคมในปัจจุบันเข้าด้วยกัน ทำให้ตัวบทมีความน่าสนใจ มีชีวิตชีวา ทันสมัย สามารถสื่อสารคำสอนไปยังผู้อ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังสะท้อนอัตลักษณ์ของชาวมุสลิมได้อย่างชัดเจน

2. บทบาททางสังคมของวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์

ผลการวิจัยพบว่าวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ในฐานะข้อมูลทางคติชนวิทยามีบทบาททางสังคม ได้แก่ บทบาทการส่งเสริมจริยธรรม บทบาทการให้ความรู้ บทบาทการยืนยันความสำคัญของพิธีกรรมทางศาสนาอิสลาม บทบาทการเผยแผ่ศาสนาอิสลาม บทบาทการแจ้งข้อมูลข่าวสาร บทบาทการบันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ บทบาทการสร้างความเป็นหนึ่ง บทบาทการตอบโต้วาทกรรมใน

สังคม และบทบาทการเสริมสร้างสุขภาพอนามัยที่ดี ซึ่งทั้งหมดมีอิทธิพลต่อผู้คนในสังคมทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับชาติ บทบาททางสังคมบางประการเป็นบทบาทที่พบเฉพาะในวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ เท่านั้น เช่น บทบาทการตอบโต้วาทกรรมในสังคม ได้แก่ วาทกรรมมุสลิมนิยมความรุนแรง วาทกรรมมุสลิมไม่รักษาความสะอาด บทบาทการเสริมสร้างสุขภาพอนามัยที่ดี นอกจากนี้ บทบาททางสังคมบางประการยังสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของชาวไทยมุสลิม ได้แก่ การยึดมั่นในโครงการคำสอนของอัลลอฮ์ในคัมภีร์อัล-กุรอาน และแนวทางการปฏิบัติตนของนบีมุฮัมมัด ทำให้เห็นว่าชาวมุสลิมพยายามจะดำรงอัตลักษณ์ของตนไว้ ในขณะที่เดียวกันก็มีความมุ่งมั่นในการยกระดับจิตใจของผู้คน สร้างสรรค์สังคมให้สมบูรณ์แบบตามแนวทางของศาสนาอิสลามด้วย

ผู้วิจัยเห็นว่าบทบาททางสังคมทั้ง 9 ประการ มีอิทธิพลต่อผู้คนในสังคมทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับชาติ ในระดับปัจเจกบุคคลมีผลในการกำหนดและควบคุมความประพฤติในด้านต่างๆ เสริมสร้างทักษะและองค์ความรู้ที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน เสนอแนะทางออกของปัญหาต่างๆ รวมทั้งให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ลดความตึงเครียดและความคับข้องใจของผู้คนในสังคม เมื่อปัจเจกบุคคลมีความเข้มแข็งย่อมส่งผลให้สังคมและประเทศชาติมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ลดภาวะความขัดแย้งระหว่างกัน นำไปสู่การพัฒนาและก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ บทบาททางสังคมบางประการเป็นบทบาทที่พบเฉพาะในวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ เท่านั้น ไม่พบในวรรณกรรมคำสอนอื่นๆ โดยทั่วไปเช่น บทบาทการตอบโต้วาทกรรมในสังคม บทบาทการเสริมสร้างสุขภาพอนามัยที่ดี บทบาทเหล่านี้สัมพันธ์กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานครปัจจุบันอย่างใกล้ชิด ทำให้เนื้อหาคำสอนมีอิทธิพลในการสอนที่เข้มข้นกว่าคำสอนทั่วไปที่มีเนื้อหาไม่สอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบัน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยทั้งลักษณะเด่นและบทบาททางสังคมของวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลาม ในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ทำให้เห็นการแสดงออกทางวัฒนธรรม (cultural expressions) ของชาวไทยมุสลิม ซึ่งการแสดงออกทางวัฒนธรรมนี้ไม่ปรากฏชัดในวรรณกรรมคำสอนไทยโดยทั่วไป และยังไม่มีผู้สนใจพิจารณาขยายความปรากฏการณ์นี้ในวรรณกรรมคำสอนเรื่องอื่นๆ การแสดงออกทางวัฒนธรรมเป็นแนวคิดของ Charles (1979, p. 4) นักมานุษยวิทยาที่สนใจปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมไทย ชาร์ลเสนอว่า แท้จริงแล้วอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เป็นที่มาของลักษณะทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ โดยจุดกำเนิดและภูมิหลัง (origin and background) ซึ่งเป็นรากเหง้าของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ สื่อสารปฏิสัมพันธ์กันในแง่ของการแสดงออกทางวัฒนธรรม

จากคำกล่าวนี้เมื่อพิจารณาผลการวิจัยจะพบว่าแม้วรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามจะมีเนื้อหาส่วนหนึ่งที่มุ่งสอนบุคคลทั่วไปในสังคม ไม่จำกัดเฉพาะชาวไทยมุสลิมเท่านั้น แต่จุดกำเนิดและภูมิหลังที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลาม ยังคงเป็นแกนหลักที่ผู้เขียนเชื่อมโยงและอ้างอิงอยู่เสมอในแทบทุกเรื่อง จากวรรณกรรมคำสอนกำลังแสดงออกทางวัฒนธรรม ในแง่นี้อัตลักษณ์ของชาวไทยมุสลิมที่เป็นผลจากอิทธิพลทางศาสนาอิสลาม เช่น ความเชื่อมั่นในเอกภาพของอัลลอฮ์ การยึดแนวทางการดำเนินชีวิตตามคัมภีร์อัล-กุรอาน และแบบแผนการปฏิบัติของท่านนบีมุฮัมมัด จึงเป็นที่มาของของลักษณะทางวัฒนธรรมชาวไทยมุสลิม และลักษณะทางวัฒนธรรมนี้แสดงออกผ่านตัวบทวรรณกรรมคำสอนที่มีเนื้อหา กลวิธีการสอน และบทบาททางสังคมของตัวบทคำสอนเป็นกลไกสำคัญ อันเป็นลักษณะเด่นและเป็นข้อค้นพบจากผลการวิจัย

ทั้งนี้วรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามได้สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมอิสลามอย่างชัดเจน เนื่องจากชาวมุสลิมมีความสำนึกในอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตนอย่างเข้มแข็ง ตลอดจนคำสอนในศาสนาอิสลามมีความใกล้ชิดกับวิถีชีวิตประจำวันของชาวมุสลิมทุกคน ผลการวิจัยพบว่าวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามมีการแสดงออกทางวัฒนธรรมอย่างชัดเจนเกิดจากปัจจัย 2 ประการ

ประการแรกคือลักษณะเด่นของวรรณกรรมคำสอนอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ที่มีการแสดงออกทางวัฒนธรรมหลายรูปแบบในตัวบท Charles (1979, p. 4) อธิบายว่า การแสดงออกทางวัฒนธรรมนั้นปรากฏได้หลายรูปแบบ เช่น การแสดงออกผ่านตำนานปรัมปรา การแสดงออกผ่านความเชื่อทางศาสนา การแสดงออกผ่านพิธีกรรม การแสดงออกผ่านประวัติศาสตร์ชาวบ้าน (folk history) การแสดงออกผ่านข้อมูลคติชนวิทยา (folklore) และการแสดงออกผ่านศิลปะ

ตัวบทวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามที่เป็นข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ถือเป็นข้อมูลในการแสดงออกทางวัฒนธรรมตามคำนิยามของ Charles (1979) ที่มีลักษณะผสมผสานเป็นพิเศษ กล่าวคือ เป็นทั้งข้อมูลทางคติชนวิทยาประจำกลุ่มชาวไทยมุสลิม ข้อคำสอนสัมพันธ์โดยตรงกับความเชื่อทางศาสนาอิสลาม พิธีกรรม และประวัติศาสตร์อิสลาม มีการสอนโดยแทรกตำนานปรัมปราในสมัยท่านนบีฮัมมัด และใช้ศิลปะทางภาษาในกลวิธีการสอนลักษณะต่างๆ ตัวบทวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ จึงเป็นข้อมูลที่มีการแสดงออกทางวัฒนธรรมหลายรูปแบบ ทำให้การแสดงออกทางวัฒนธรรมของชาวมุสลิมที่ปรากฏมีความเข้มข้น และมีพลังในการถ่ายทอดวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมท่ามกลางกระแสทางวัฒนธรรมอื่นๆ ที่เคลื่อนไหวในสังคมกรุงเทพมหานครปัจจุบัน

ประการที่สอง ได้แก่ เจตจำนงของผู้จัดทำวรรณกรรมคำสอนที่มุ่งมั่นจะธำรงวัฒนธรรมของตน ในภาวะที่มีกระแสทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันปฏิสัมพันธ์กันอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพมหานคร บริบทเช่นนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้วรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ เป็นเครื่องมือในการแสดงออกทางวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิม Ogburn (1946, p.731) กล่าวว่า ในสังคมเมืองที่มีความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม มีความทันสมัย จะทำให้สังคมนั้นมีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว และวัฒนธรรมที่อ่อนแอจะเกิดภาวะการปรับตัวไม่ทัน (Lag condittion) ขึ้นเสมอ ดังนั้นเจ้าของวัฒนธรรมจึงต้องหาช่องทางในการแสดงออกทางวัฒนธรรม เพื่อให้กลุ่มของตนและกลุ่มวัฒนธรรมอื่นตระหนักถึงการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมนั้นๆ คำกล่าวนี้ทำให้เข้าใจมูลเหตุที่ชาวไทยมุสลิมใช้วรรณกรรมคำสอนเป็นเครื่องมือในการแสดงออกทางวัฒนธรรม เพื่อให้ชาวไทยมุสลิมตระหนักถึงรากเหง้าวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน ในขณะเดียวกันก็เป็นการแสดงให้กลุ่มวัฒนธรรมอื่นเห็นว่าชาวไทยมุสลิมก็มีวัฒนธรรมเฉพาะตัวที่แตกต่างและโดดเด่น

ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยการใช้ภาษาของชาวไทยมุสลิมในลักษณะอื่นๆ ที่มักแสดงให้เห็นถึงการใช้ภาษาเป็นสื่อในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของตน เช่น ผลการวิจัยของ Charoenrad (2011) ที่ศึกษาการตั้งชื่อของชาวไทยมุสลิมชุมชนมัสยิดต้นสน เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร พบว่าเมื่อรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามประกาศใช้นโยบายรัฐนิยม ชาวไทยมุสลิมชุมชนมัสยิดต้นสนจะตั้งชื่อด้วยภาษาไทย ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว และเพื่อหลีกเลี่ยงความผิดฐานฝ่าฝืนนโยบายของชาติ แต่เมื่อรัฐบาลเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถตั้งชื่อได้อย่างอิสระ ชาวไทยมุสลิมชุมชนมัสยิดต้นสนเลือกตั้งชื่อที่มาจากภาษาอาหรับ และมีความหมายเกี่ยวข้องกับคุณธรรม ความดีงามซึ่งสะท้อนถึงข้อบัญญัติในศาสนาอิสลาม ลักษณะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่าชาวไทยมุสลิมพอใจที่จะใช้ภาษาในการตั้งชื่อตามวัฒนธรรมของตนที่สัมพันธ์กับศาสนาอิสลาม เช่นเดียวกันกับผลการวิจัยของ Umarn (2018) ที่ศึกษาอัตลักษณ์มุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ในเรื่องเล่าสารคดีชีวิต พบว่า เรื่องเล่าสารคดีชีวิตที่เขียนโดยชาวมุสลิมมีการนำเสนอ

และนิยามอัตลักษณ์ของตนในรูปแบบต่างๆ เช่น ศาสนา รูปลักษณ์ การแต่งกาย ภาษา และงานวิจัยของ Charoenrad (2018) ที่ศึกษาภาษาและการสื่อสารทางวัฒนธรรมจากช็อมัสยิดในกรุงเทพมหานคร พบว่า ช็อมัสยิดในกรุงเทพมหานครมีที่มาของภาษาเป็นชื่ออาหรับมากที่สุด และช็อมัสยิดมีการสื่อสารทางวัฒนธรรมที่สะท้อนการแสดงออกทางความคิดของชาวมุสลิม เช่น การสร้างความเชื่อมั่นในเอกภาพของพระเจ้า การอ้างสังคมมุสลิม การประกันการตอบแทนในสวรรค์ การนิยามอัตลักษณ์ทางศาสนา เป็นต้น ผลการวิจัยทำให้เห็นระบบบริหารและแก่นวิถีชีวิตของไทยชาวมุสลิมในกรุงเทพมหานครอย่างชัดเจน

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยเห็นว่าชาวไทยมุสลิมมีเอกลักษณ์ในการใช้ภาษาในบริบททางสังคมไทย เพื่อแสดงตัวตนตามวัฒนธรรมประจำกลุ่มให้ประจักษ์ชัด เป็นการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารทั้งในกลุ่มของตนให้อ้างวัฒนธรรมดั้งเดิมและเพื่อสื่อสารไปยังกลุ่มชนต่างวัฒนธรรม ให้ยอมรับการมีอยู่ทางวัฒนธรรมของตนด้วยกระบวนการในลักษณะนี้ Thomas (1993, p. 13) กล่าวว่า เป็นการจัดการทางอัตลักษณ์ (Identity Management) เพื่อยับยั้งการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของตน จึงกล่าวได้ว่าชาวไทยมุสลิมมีเจตคติที่ดีต่อวัฒนธรรมของตน และมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าในการอ้างวัฒนธรรมตามระบบอัตลักษณ์มุสลิม ที่ตั้งมั่นอยู่กับความเชื่อทางศาสนาอิสลาม สิ่งเหล่านี้เป็นผลให้วรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิมกทม. นิวส์ มีการแสดงออกทางวัฒนธรรมอย่างเด่นชัด และถือเป็นข้อค้นพบที่ควรมีการขยายผลศึกษาวิจัยอย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะบางประการทั้งเพื่อนำองค์ความรู้จากการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยต่อยอดพัฒนาองค์ความรู้ด้านภาษา วรรณกรรม และวัฒนธรรมไทยต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำองค์ความรู้จากการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 เนื่องจากวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ เป็นข้อมูลทางคติชนวิทยาของชาวไทยมุสลิม มีเนื้อหาบางส่วนที่ไม่เป็นที่รับรู้กันแพร่หลายในสังคมไทย แม้ในกลุ่มสังคมชาวไทยมุสลิมเอง จึงควรมีการคัดสรรคำสอนและเรื่องราวที่น่าสนใจบางประการที่ได้จากผลการวิจัยครั้งนี้ รวบรวมและจัดพิมพ์เผยแพร่เพื่อเป็นการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมต่อไป

1.2 ผลการวิจัยสามารถนำไปประกอบการจัดทำคู่มือสำหรับเจ้าหน้าที่ทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนองค์กรอิสระต่างๆ ที่ต้องปฏิสัมพันธ์กับชาวไทยมุสลิม เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง อันจะนำไปสู่การปฏิบัติต่อชาวไทยมุสลิมในฐานะเพื่อร่วมชาติอย่างเหมาะสม ลดความหวาดระแวงและความขัดแย้งอันเกิดจากความไม่เข้าใจ ทำให้สังคมเกิดความสงบ สันติ

1.3. ผลการวิจัยเป็นต้นแบบที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดทำวรรณกรรมคำสอนร่วมสมัยของกลุ่มชนอื่นๆ ที่มีความเชื่อและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเฉพาะตัว ทั้งนี้เพื่อสืบทอดและอนุรักษ์จารีตประจักษ์ของกลุ่มชนไว้ต่อไปอย่างยั่งยืน

1.4 ผลการวิจัยเป็นข้อมูลสำคัญในการใช้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์และชุมชนทางศาสนาต่างๆ ในสังคมไทย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อยอดเพื่อพัฒนาองค์ความรู้

2.1 ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามจากแหล่งอื่นๆ ต่างยุคสมัย เพื่อสะท้อนให้เห็นพัฒนาการและพลวัตของเนื้อหา กลวิธี และบทบาททางสังคม ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการสำรวจ รวบรวม และวิเคราะห์ลักษณะเด่นและบทบาททางสังคมของคำสอนศาสนาอิสลามทั้งที่เป็นวรรณกรรมลายลักษณ์อักษร และคำสอนมุขปาฐะ เพื่อขยายขอบเขตในการพัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง และเป็นการอนุรักษ์ข้อมูลทางคติชนวิทยาประเภทคำสอนก่อนจะมีการเปลี่ยนแปลงหรือสูญหายไป

2.3 ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามกับวรรณกรรมคำสอนร่วมสมัยของกลุ่มวัฒนธรรมอื่น เพื่อสังเคราะห์และทำความเข้าใจระบบความคิด ค่านิยม จารีต และธรรมเนียมประจำกลุ่ม อันจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาภาษา วรรณกรรม ที่สัมพันธ์และสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของกลุ่มวัฒนธรรมนั้นๆ ได้อย่างชัดเจน

เอกสารอ้างอิง

- Khana song wat phrachetuphon. (2001). Chan At Da Phanon in *Prachum charuk wat phrachetuphon*. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre.
- Phawakkrhaphan, N. (2015). *Chuan thok chat læ chattiphan*. Bangkok: Sayam.
- Laosunthon, N. (1997). *Phumpanya khong Khon Thai: suksa chak wannakam khamson*. Bangkok: Thailand Research Fund.
- Binkasan, B. (2000). *Chanyaa marayat nai Itsalam*. Bangkok: Islamic Book Center.
- Binkasan, B. (2004). *Saranukrom Itsalam chabap yaowachon læ phu roem sonchai*. Bangkok: Al Ameen.
- Suwanrit, W., et al. (2006). *Withi Thai*. Bangkok: Ondeonstore.
- Charoenrad, W. (2011). *Kansuksa kan tang chu khong chao Thai Mutsalim chumchon matsayit ton son khetsang bang kok yai Krung Thep Maha Nakhon*. (Master of arts thesis, Thammasat University).
- Charoenrad, W. (2018). *Chu matsayit nai Krung Thep Maha Nakhon: phasa læ kansusan thang watthanatham*. Bangkok: Dhonburi Rajabhat University.
- Chitmuad, S. (1992). *Watthanatham Itsalam*. (3rd ed.). Bangkok: Thangnam.
- Samnakngan khana kammakan Itsalam pracham Krung Thep Maha Nakhon. (2014). *Warasan Mutsalim kotomo niw chabap thi 1-52*. Bangkok: Islamic Affairs National Center.
- Umarn, U. (2018). *Mutsalim lao lao Mutsalim: attalak Mutsalim changwat chaidæn phak tai nai ruang lao sarakhadi chiwit*. (Master of arts thesis, Thammasat University).
- Charles, F. (1979). *Ethnic Adaptation and Identity: The Karen on the Thai Frontier with Burma*. Philadelphia: Institute for the study of Human Issues.
- Geertz, C. (1963). "The Integrative Revolution: Primordial Sentiments and Civil Politics in the New States." in *Old Societies and NS "States: The Quest for Modernity in Asia and Africa* (edited by ford Geertz). NY: Free Press.
- Ogburn, W. (1946). *The Social Effects of Aviation*. Boston: MA Houghton Mifflin.
- Thomas H. E. (1993). *Ethnicity and Nationalism: Antropological Perspectives*. London: Pluto Press.